

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי ספר דתיים

מס' 002382, קיץ תשע"ח

חלק ראשון — עיון בספר במדבר

יש לענות על ארבע מן השאלות 1-5.

1. פרק ט"ו

- א. מצבים שהקשו על בני ישראל במסעם [על פי פירוש רמב"ן לפסוקים י"ט-כ"ב בפרק ט']:
- (יש לציין שני מצבים, להסביר את הקושי בכל אחד מהם על פי פירוש שהתלמיד למד, ולבסס את התשובה על פסוקים מתאימים מפרק ט'):
- "ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים" (פסוק י"ט) — הענן סימן לבני ישראל לחנות זמן רב במקום מסוים. הקושי: גם אם המקום לא היה טוב בעיניהם ורצו להמשיך במסעם, נאלצו להישאר בו.
- "ויש אשר יהיה הענן ימים מספר" (פסוק כ') — הענן סימן לבני ישראל לחנות במקום מסוים זמן קצר. הקושי: גם כאשר היו עייפים מן הדרך ורצו להישאר זמן־מה לנוח במקום מסוים, נאלצו לנסוע.
- "ויש אשר יהיה הענן מערב עד בקר" (פסוק כ"א) — הענן סימן לבני ישראל להישאר במקום מסוים רק לילה אחד. הקושי: בני ישראל נאלצו להתארגן לחנייה ארעית, של לילה אחד, ובבוקר כבר נאלצו להמשיך.
- "... או יומם ולילה ונעלה הענן" (פסוק כ"א) — הלכו כל הלילה, הגיעו למקום החנייה בבוקר, ובבוקר שלמחרת כבר סימן להם הענן להמשיך במסעם.
- הקושי: בני ישראל חשבו שיישארו במקום זמן רב, ולכן פירקו את המשא ואת העגלות, אולם בבוקר שלמחרת נאלצו לארוז הכול ולהמשיך בדרך.
- ב. (1) החצוצרות נדרשו מכיוון שבני ישראל יצאו למסע שבט לאחר שבט: החצוצרות סימנו לכל שבט להיכנס למקומו בשיירה והענן סימן לשיירה כולה לנוע. (על פי פסוקים ה'-ו' בפרק י' ועל פי פירוש אור החיים.)
- (2) שלושה מצבים נוספים שבהם תקעו בחצוצרות: (על פי פסוקים ז'-י' בפרק י')
- למקרא העדה
 - למקרא הנשיאים
 - בעת מלחמה
 - במועדים/בעת הקרבת קורבנות במועדים ובראשי חודשים
- ג. לפי ספורנו, מטרת פירוש המסעות היא להדגיש את זכותם של בני ישראל.

2. פרק י"א

- א. (1) שתי הטענות של משה: אין לו בשר לתת לכל העם; איננו יכול להנהיג לבדו את כל העם.
- (2) תשובת ה' על הטענה הראשונה: הבטחה לתת לעם בשר רב (פסוק י"ח).
- תשובת ה' על הטענה השנייה: מצווה על משה לאסוף שבעים זקנים שיסייעו לו בהנהגת העם (פסוקים ט"ז-י"ז).
- ב. (1) אפשר להסביר את טענת משה על פי אחד הפירושים האלה:
- הייתכן שה' יביא בשר למספר אנשים רב כל כך? (לפי הפשט ולפי הפירוש הראשון ברש"י המיוחס לרבי עקיבא).
- אין טעם לתת לעם צאן ובקר אפילו בכמות הגדולה ביותר, כי אף על פי כן הם יוסיפו להתלונן על ה'.
- גם אם יהיה לעם בשר הם יתלוננו על משהו אחר (על פי פירוש ספורנו ועל פי פירוש רש"י לפסוק כ"ג).
- האם ישבחו את ה' בגלל נתינת הבשר, אם בה בעת הבשר הרב יגרום למותם של המקבלים? (על פי הפירוש השני ברש"י, בשם רבי שמעון).
- (2) אפשר להסביר את תגובת ה' "היד ה' תקצר" על פי אחד הפירושים האלה:
- לפי הפירוש השני ברש"י: אף כי הבשר הרב יגרום למותם, הדבר עדיף ממחשבתם שה' אינו מסוגל לתת להם בשר ללא הגבלה.
- לפי פירוש ספורנו: דווקא נתינת הבשר תגרום להפסקת התלונות, וכך תתאפשר תשובה על התנהגותם.

- ג. (1) נקודת דמיון: בשני הפרקים התלוננו בני ישראל על מחסור באוכל.
(2) בשמות ט"ז, פסוק ד' נענה ה' לבקשת העם ונתן להם מן ובשר ולא העניש אותם על בקשתם, ואילו במדבר י"א, פסוק ז' נתן ה' להם מן (פסוק י"ח), אבל גם העניש אותם, על תלונתם (פסוק כ').

3. פרקים י"ג-י"ד

- א. (1) חטא המרגלים היה הבעת דעתם האישית כשנדרשו לתת דיווח בלבד.
אנ: חטאם היה השימוש במילה "אפס" — ביטוי מוחלט להיות הדבר לא אפשרי.
(2) הקב"ה רצה להשמיד את בני ישראל (פרק י"ד, פסוקים י"א-י"ג).
ב. (1) שני הטיעונים בתפילת משה:
— השמדת עם ישראל תביא לחילול שם ה' בעולם.
— ה' הוא רחמן — הזכרת י"ג מידות הרחמים של הקב"ה כדי לבקש רחמים על העם.

(2)

העונש	החטא
ארבעים יום לשנה יום לשנה תשא עוונותיכם ארבעים שנה (פרק י"ד, פסוק ל"ד).	וישב מתור הארץ מקץ ארבעים יום (פרק י"ג, פסוק כ"ה)
על התלמיד להציג פסוק אחד: — במדבר הזה יפלו פגריכם (פרק י"ד, פסוק כ"ט) — ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה (פרק י"ד, פסוק ל"ב).	לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו (פרק י"ד, פסוק ב')
וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה... וידעו את הארץ אשר מאסתם בה (פרק י"ד, פסוק ל"א).	נשינו וטפנו יהיו לבז (פרק י"ד, פסוק ג').

- ג. לפי פירוש רמב"ן, מדוע נשלחו כל נשיאי השבטים לתור את הארץ:
— הנשיאים הם האנשים החשובים והנבחרים מהעם, ואם יתקרבו לחטא, אולי ישפיעו זה על זה לטובה.
— אם יחטאו למרות מעמדם, יחול העונש על כל עם ישראל, ולא רק על אחדים מהם.

4. פרק כ'

- א. (1) מרים מתה בחודש הראשון (ניסן) של שנת הארבעים ליציאת מצרים.
(2) אהרן מת בחודש החמישי (אב) של שנת הארבעים ליציאת מצרים (לפי פרק ל"ג, פסוק ל"ח. מופיע בתוך היחידה על פרק כ').
ב. (1) לפי רש"י וראב"ע: מן המילה "פָּל" שבפסוק אפשר ללמוד שכל אנשי דור המדבר כבר מתו.
(2) חז"ל למדו מן הסמיכות שבזכות מרים הייתה לבני ישראל באר שליוותה אותם במדבר ארבעים שנה, ובעקבות מותה פסקו המים.
ג. בני ישראל הזכירו בדבריהם פירות משבעת המינים כדי להדגיש את הניגוד בין הבטחתו של משה שייכנסו לארץ טובה, ובין המציאות הקשה במדבר ולטעון שמשה לא עמד בהבטחתו.

5. פרק ל"ב. פרקים כ"ח-כ"ט — קורבנות המוספים

- א. (1) השימוש החוזר במילה "מִקְנָה" יכול לרמוז על רכושנות שאפיינה את בני גד ובני ראובן, והייתה המניע לבקשתם ממשה.
(2) לדברי משה, המניע המשותף הוא חוסר רצון לחיות בארץ כנען.
ב. (1) בני גד וראובן הבטיחו שיסייעו לעם ויובילו כחלוצים את כיבוש עבר הירדן המערבי ורק אז יתיישבו בעבר הירדן המזרחי.

(2) באמצעות שינוי סדר הדברים במשפט רצה משה להבהיר להם שילדיהם צריכים להיות חשובים בעיניהם יותר מרכושם (הצאן).

ג. על פי הפסוקים מספר יהושע, היו בני גד וראובן חלוצים לפני המחנה במלחמות לכיבוש כנען, ונהגו כמו שהבטיחו למשה.

חלק שני — נביאים — שאלות עיון

בחלק זה יש לענות על שתיים מן השאלות 6-8.

6. שמואל ב. פרקים י"ח-י"ט

- א. (1) אחימעץ חשב שהידיעה על סיום המלחמה תשמח את דוד.
(2) יואב ידע שדוד יתעצב על מותו של אבשלום ולכן ניסה למנוע מאחימעץ לבשר לו את הבשורה.
- ב. (1) השאלה הראשונה ששאל דוד כל אחד מהם הייתה — "שלום לנער לאבשלום?" (פסוק כ"ט, פסוק ל"ב). שאלה זו מעידה כי אף שאבשלום מרד בדוד ורצה להורגו, דוד עדיין ראה בו את בנו ודאג לו.
(2) — באבלו על אבשלום, דוד נראה כמי ששונא את אוהביו ואוהב את שונאיו וכמי שהוא כפוי טובה כלפי עבדיו שעזרו לו במרד של אבשלום. נראה כי דוד מעדיף את טובת אבשלום, בנו, אף שהיה אויבו.
— העם יעזוב את דוד משום שיראו שאינו שמח איתם על מות אבשלום (דוד יפגע במורל העם) או: העם מבולבל ולכן המלך צריך להוכיח את כוחו/שליטתו עת, אחרת יעזבו אותו אנשיו.
- ג. מידה כנגד מידה בין הרג אמנון להרג אבשלום (שאליו הפנה המקור בשאלה):
אבשלום פקד על נעריו להכות למוות את אמנון, ונערי יואב הפכו את אבשלום עד שמת.
אן: נערי אבשלום ניצלו את חוסר האונים של אמנון השיכור כדי להורגו, וגם נערי יואב ניצלו את חוסר האונים של אבשלום כשהוא תלוי בשערו באלה והרגו אותו.

7. מלכים א. פרק ג'

- א. (1) שלמה ביקש מה' שייתן לו חוכמה לשפוט את העם. (פסוק ט').
(2) ה' הבטיח לשלמה חוכמה, עושר וכבוד בלי תנאי; הוא הבטיח לו אריכות ימים — רק בתנאי שילך בדרכי דוד אביו.
- ב. (1) בהתגלות לשלמה הבטיח לו ה' חוכמה. המשפט הוא הוכחה ששלמה קיבל מה' את שהובטח לו.
(2) שלמה למד מסדר דבריהן שהבן של האישה שדיברה ראשונה הוא הילד החי משום שהזכירה אותו קודם, ואילו הבן של האישה שדיברה השנייה הוא הילד המת, ולכן הזכירה אותו קודם (על פי פירוש מלבי"ם לפסוק כ"ב).
- ג. חז"ל למדו כלל זה מדברי שלמה בפסוק כ"ג, שבהם הוא חוזר על דברי הנשים: "ויאמר המלך זאת אמרת... וזאת אמרת...".

8. מלכים ה. פרק א' — אליהו ואחזיה

- א. (1) אחזיה חטא כאשר פנה אל בעל זבוב, ולא אל ה', ושאל אותו אם יבריא מפציעתו. העונש — הוא לא יבריא מן הפציעה אלא ימות.
(2) מטרת המשלחת הייתה שכנע את אליהו לחזור בו מנבואתו הקשה על אחזיה או להרוג אותו.
- ב. (1) האמצעי: אש היורדת מן השמים. המטרה: להוכיח את קיומו של ה' ואת היותו איש א-להים.
(2) אפשר ללמוד על אליהו שהוא קנאי לה', רוצה לקדש את שם ה', רוצה להוכיח את אמיתות האל דווקא באמצעות אות פלאי ומפחיד שיפגע בחוטאים שאינם מאמינים בו.
- ג. הסתלקותו של אליהו ברכב אש יכולה לבטא את אופיו של אליהו שפועל בקנאות — אש. אן: להעיד שה' התנגד לדרך הקנאות — האש — של אליהו, ולאחר שנאמר לאלהיו במפורש "לא באש ה'", המשיך אליהו להעניש את החוטאים, לכן אליהו הסתלק מן העולם בדרך שהיא "מידה כנגד מידה" על האמצעי שבו בחר להעניש את הכופרים ולהפגין את קנאותו לה'. (יתקבלו תשובות הגיוניות נוספות).

יש לענות על אחת מן השאלות 9-10.

9. מות אוריה, מות אחיתפל (שמואל ב', י"ז, כ"ג) מות אבשלום, מות דוד, מות יואב.

10. נתן, גד, אחיה, אליהו, אלישע.

יש לענות על שבע מן השאלות 11-19.

11. א. נאמר על שלמה.

ב. ההקשר: בעקבות בקשת דוד לבנות בעצמו את בית המקדש (שמואל ב', פרק ז', פסוק י"ג).

12. א. כדי לנחם אותו על מות אביו.

ב. חנון חשד ששליחי דוד הם מרגלים (שמואל ב', פרק י').

13. א. יואב.

ב. ההקשר: המלחמה בבני עמון (שמואל ב', פרק י', פסוק יב).

14. א. נתן הנביא אמר את המשל לדוד.

ב. המעשה היה חטא דוד עם בת שבע אשת אוריה.

15. א. דוד.

ב. בעקבות מות הילד הראשון שנולד לו מבת שבע (שמואל ב', פרק י"ב).

16. א. אבשלום.

ב. כדי לאלץ את יואב לשלוח אותו אל המלך דוד (שמואל ב', פרק י"ד).

17. יש לענות על שתי דמויות:

א. אוריה — בעלה של בת שבע שנהרג בהוראת דוד בקרב ברבת בני עמון. נזכר בהקשר לחטא דוד עם בת שבע (שמואל ב', פרקים י"א-י"ב).

ב. מיכל בת שאול — אשת דוד. לעגה לו על שרקד וכרכר בהעלאת ארון ה' לירושלים (שמואל ב', פרק ה').

ג. יואב — בן דוד של דוד ושר צבאו. הביא למותו של אוריה. הרג את אבנר בן נר ואת אבשלום. הוצא להורג בידי שלמה לאחר שדוד מת.

18. א. בגורן ארונה נפסקה מגפת הדבר ודוד הקריב קורבנות (לימים היה זה מקום המקדש). (שמואל ב', פרק כ"ד, פסוק י"ט).

ב. רבת בני עמון — שם התרחש הקרב שבו נהרג אוריה בהוראת דוד (שמואל ב', פרק י"א, פסוק א').

ג. יריחו — העיר שבה חיכו שליחי דוד שנשלחו אל חנון, עד שזקנם יצמח (שמואל ב', פרק י').

— העיר נבנתה בימי אחאב למרות הגזרה שלא לבנות אותה בימי יהושע (מלכים א', פרק ט"ז, פסוק ל"ד).
— אלישע ואליהו פעלו בסביבתה.

19. א. דוד מלך בחברון.

ב. היבוסים ישבו בירושלים לפני שהייתה עיר הבירה של דוד.